

ח. נ. ביאליק ומנדלי מוכר-ספרים

מתרגמים את מנדלי מוכר-ספרים

„ספר הקבצנים“ למנדלי-מוכר-ספרים נכתב כידוע, תחילה באידיש בשם „פושקע דער קרומער“; שמונה פרקים ממנו נתרגמו על-ידי ח. נ. ביאליק לעברית ונתפרסמו (לאחר שעבר עליהם, כנראה, מנדלי-מוכר-ספרים) ב„הדור“ לה. פרושמן (גליונות כ"ה, כ"ו, ל"ה, ל"ו); לאחר זמן תרגם (כתב) מנדלי-מוכר-ספרים בעצמו את הספר עברית; חשכנו וכצאנו כי יש משום עניין רב בפרסום שני התרגומים הנ"ל זה מול זה, כי על כן עלולים הגנו ללמוד לקח חשוב בשאלת התרגום מלשון ללשון; והמשכיל וכו'.

תרגום ח. נ. ביאליק

ביוון שנושב רוח חם וימות החמה מגיעים, ובעולמו של הקדוש-ברוך-הוא אורה ושמחה — ימי אבל וצום וב- כי ממשמשים ובאים ליהודים בזה אחר זה, מתחלת ספירת העומר עד ימות הג- שמים. והשעה שעת עבודה לי, מנדלי מוכר-ספרים, לחזור בעיירות שבתוך התחום ולהספיק לבני ישראל שם בכ- שירי-הכביה, דחינו קינות וסליחות ומיני החינות, שופרות ומחזורים, מע- גה-לשון ותפלה-זכה וכיוצא באלה ש- פים לשפית דמעות. ישראל עמנו סופ- דים ומבלים ימות החמה בכביה — וא- ני עושה בה סחורה. אבל אין זה מעניני, פעם אחת הייתי מתלך בדרך, ואותו היום שבעה-עשר בתמוז היה. ואני ו- שב לי על דוכני בעגלה עמוף במלנת ומעומר יבתפלין, מחמר כלאחר-יד אחר סוסי בשום שבידי ומתפלל שחרית, מת- כון ועוצם עיני, שלא לראות את העולם לפני בשעת תפלה. והוא, התולדה, כלי- מר הטבע בלשונם, היתה באותה שעה, מעשה-שטן, נאה מאד וממשכת אותי להסתכל בפניה, והיו דההורי לבי מנצ- הים זה עם זה. יצרי הטוב אומר: „אסור — אל תסתכל... וכנגדו יצרי הרע מסית ואומר: „מותר! הסתכל ויתנה לך, שו- טה שבעולם!“ ועמד ופקח לי עין אחת. ומיד נגלתה עלי היפהפיה הזו בהדר-כבו- דה — ותמונה נאה לנגד עיני: שדות

תרגום ח. נ. ביאליק
ביוון שנושב רוח חם וימות החמה — בארצנו, בני אדם ששים ושמהים ומוזנין עיניהם מיוו של הקב"ה — היהודים ימי אבלות מהחילים וב- אים אצלם והם מקוננים ושופעים דכ- עות. אבלות זו עם הצומות, הקינות וה- עניים התלויים בה נהגה אצלם מתחלת ימי הספירה עד ימות הגשמים, שעה קלקול הדרכים. אותה שעה היא לי — מענדעלי מוכר ספרים, שעת יריד גדול, ואני טרוד ומחזר בעירות להספיק לבני ישראל שם כל המכשורין הנצרכים לכביה: קינות, סליחות, תחנון לנשים, שופרות ומחזורים. כללו של דבר, יחו- דים מקוננים ומבלים ימות החמה בכביה ואני מתוך כך עושה סחורה. אבל אין זה מגוף העניין.
פעם אחת, בשבעה עשר בתמוז בשח- רית, הייתי מתלך בדרך, יושב לי על דוכני בעגלה עמוף בטלית ומעוטר בת- פילין — השוט בידי ומתפלל כדרך הי- הודים. הייתי מעצם את עיני שלא להס- תכל בעולם בשעת התפלה. והוא, כלומר תקריאה בלשונם, היתה באותה שעה, מעשה שטן, נאה מאד והייתי הומד להסתכל בפניה, וההורי לבי היו מנצחין זה עם זה; יצרי הטוב אומר: „לאן... אסור!“ וכנגדו יצר הרע מדוה ואומר: „הן! ראה חיים, שומה שבעולם!“ ועמד ופקח לי עין אחת. ומיד ננצח תמונה

לככם לדבריו והחרש תחרושון ותחי לכם לחכמה. (אע"פ שמכתבי זה גלוי הוא אבקשך כי דברי אלה יהיו סתומים וסתומים אתך שלא להחרה ריב). לתת את פרקי ספורך תכופים בזה אחר זה אי אפשר, אבל כפי האפשרות בא ובאו ולא יאחרו. וועש"ק כ' תמוז תרמ"ם. והנני המבכרך בערך ול"ג

יא.

היום, או לא יאחר מיום ג' הבא, תבלה הדפסת ספורך עד גמורא, ותנה צויות לשלוח לך עקועמפלאר אחד מכל העלים הנדפסים לבדם, למען אשר תוכל לערוך רשימה של שגיאות הדפוס או שאר דברים קטנים שרוצה אתה לתקן; ועל כן תמחר נא את מלאכתך זאת לבלי לעכב את לוחות האותיות המסו- דרות. — עוד זאת: שם הספור צריך להיות נקטק לל' רוסיא, בתחלת העתקתיו Катастрофа изъ-за Перетца שולדעת' כך היתה בונתך שהפרך בא מחמת פרץ סמאלענסקיין; עכשיו שהוספת עוד את הפרקים על הסגן ובני ביתי וסופה הרע של הילני בתו המשכלת אשר שכלת אותה ואת שפרה שתיהן ביום אחד, אולי יש לתרגם שם הספור Катастрофа за катастрофой הודיע נא באיזה מהם בתחר?

ואגב אומר לך כי כל המעשה בפוגלונא והילני, שהוספת רק כדי להניח לאלימלך ולהכריז ולהראות לחם שאם הם שוטים בעיני הבריות, המשכילים הם רשעים גמורים לפני המקום, — שכל המעשה הזה נותן בספורך מעם לפגם, שמלבד שכל עין תראה כי הוא בא כמלאו על גבו התפר או כיוצא דופן וכל קורא מבין יבין כי הוספה מענדענצאזות היא ובעין שחד ובספ לשומרי סף השמים, עוד הכונת הנפשות והמעשים בפרקים החדשים האלה בלתי טבעית וכל אדם יחזה בהם כי בעל כרחם נולדו, ולא יצאו לאויר העולם אלא לפי שתמלאך מכה אותם ואומר להם צאו. לא אוכל להאריך בפרטים אבל מאליו תבין אל מה ירמוז מלוי, כי גם אחריו אשר הסירותי הפרזות רבות עוד נשאר עקסטרואאנצנען הרבה, הכוציאות את הנפשות העושות מכלל ילודי הטבע ועושות אותן לילודי הדמוון — ודמיון חולה וכוזב. כל כך גדלה שנאתך להילני האומללה, שאתה יצרתה ואתה קלקלתה, עד שהפצת להמית אותה בשתי מיתות, ורק אני הצלתי אותה ממותה אחת, משום תרי קטלי לא קטלינו, ודתיה כהנק לבד. והנה לא אמרתי לך כל זאת רק לאחר מעשה, כעין הלבתא למשיחא, שאם תבא לעתיד לבוא לכתוב עוד ספורים (וגם מועץ אני לך לעשות זאת, כי יש כך כח יוצר וצר צורות אע"פ שסגנון לשונך עוד חסר ועני במקומות אחדים לבטא את כל רעיונותיך), תדע להזהר בפרזות כאלה ולהעמיד את כל הדברים על שורת הטבע וההויה האמתית. ושם הויה יהיה אתך ויצליחך ויטיב לך בכל אשר

תפנה כחפץ מבכרך ומוקירך תפנה 14 ביולי 88, ספ"ב

ול"ג

יפה כנגדו: שדות זרועים כוסמין בלב-
 לובן לבנות כשגל אצל שורות מוצהבות
 של חטים ועל גבעולי קטניות גבוהים
 וירקקים. בקעה נאה וירקקת וחור-
 שות של אגוזים לשני צדיה. בקרקעיתה
 שושפת ברכת מים זכים כעין הבדלה
 שזהרורות החמה בוקעות כם וחופות
 פניהם בתורי זהב וקשקשי כסף. עדרי
 צאן ובקר נראים מרחוק כנקודות שחו-
 רות שהומות אדמדמות בנאות דשא שם.
 — „אוי לאותה בושח! — מיסרני יצ-
 רי הטוב במילי דאבות — המהלך בדרך
 ומפסיק משנתו ואומר: מה נאה אילן
 זה, מה נאה ניר זה! הרי זה מתחייב
 בנפשו...“ אבל תוצר תרע מוליך ומביא
 לתוך חושמי ריח נוחות של ערמות שחת
 ושל עשבים ובשמים הנבלע באיברים, מנ-
 צח כנגינות כבקפלות כנפו רננים משמ-
 חי לבן רוח על פני יחוקה, רוח קל
 כסלסל פאותי ולוחש לי באזני: „ראה
 והווי נהנה מן העולם. אדם אתה, יהודי
 שושח! אני מגמגם ומתפלל, כביכול,
 ואיני יודע מה אני מגמגם, לבי בל
 עמו והרהורים באים ומנקרים במותי
 נדברי חרוף וגדוף עולים במחשבתי מא-
 ליותם; הוי, הללו אדם!... עצמות יב-
 שות, לא בשר ולא רוח!... נפשות פור-
 חות באויר, לא מעם ולא ריח!... חבי-
 לות מפורדות!... ערבות חבוטות!... —
 ועד שאני מנענע גופי, כופה עצמי לכונן
 בתפילתי כדי שלא יבלבלוני רעיוני, נש-
 מען לאזני דברים אלו שהפה הנה חותם
 שלא מדעתו: המחזיר נשמות לפגרים מתים
 הא כיצד? כלפי מי? — נרתעתי פת-
 אם מתביש מפני הרהורי לבי הרעים.
 וכדי להאפיל על קלקלתי לפני ברוך
 הוא, אני מעמיד את פני פני תם, כלו-
 מר: לא להם נתכונתי אלא לסוסי...
 מצליף שומי על גב אותה העלוב, מרזי
 ואומר: הוי, נבלתי! נא, פגרי, נא!
 המצאה יפה היא זו אלא שלא עמדה
 לו הפעם. מאד מאד הייתי מצטער על
 שהרתורים מעין אלו עולים בלבי ביום
 צום זה, בשעה שאנו צריכים לקונן ולב-

כוסמין בבלובן, לבנות כשגל. אצל שו-
 רות שורות מוצהבות של חטים ושל גב-
 עולי קטניות גבוהים וירקקים; בקעה
 נאה צומחת דשאים וחורשה של אגוזים
 לשני צדיה, ובתוכה שושפת בריכת מים
 זכים כעין הבדלה וזהרורות חמה בוקעים
 בהם וחופים פניהם בתורי זהב וקשקשי
 כסף; עדרי צאן ובקר נראים מרחוק כנקו-
 דות שחורות, שהומות אדמדמות בנאות-
 דשא שם. — „אוי לאותה בושח! — מיסרני
 יצרי הטוב במילי דאבות — המהלך בד-
 רך... ומפסיק ממשנתו ואומר: מה נאה
 אילן זה, מה נאה ניר זה!... כאלו מתחייב
 בנפשו...“ אבל היצר הרע שבי מעלה
 לתוך חושמי ריח-ניחות של ערמות שחת
 ושל עשבים הנבלע באיברים, משתף לפ-
 ני כנגינות כנפו רננים משמחי לבן
 משיב רוח חם על פני, מסלסל פאותי
 ולוחש לי באזני: „ראה, אדם אתה, יהו-
 די, ואל תבוא, שושח להדיר הנאה מן
 העולם.“ אני מנמנם ומתפלל, כביכול,
 ואיני יודע בעצמי מה אני מתפלל, וב-
 מירוף הדעת דברי כעס וקנטור עולים
 במחשבתי מאלהם, ואני מהרהר ואומר
 בלבי: „הוי, הללו אדם!... הוי עצמות
 יבשות!... נפשות פורחות באויר!... נפ-
 שות תלויות על בלימת!... תבילות מפור-
 דות! ערבות חבוטות!... ועד שהלב
 מחשב והרהורים רעים מבחילים או-
 תו הפה חותם: „ברוך המחזיר נשמות
 לפגרים מתים.“
 — הא כיצד? כלפי לויא? — נרתעתי
 פתאם, מתביש מפני הרהורי לבי הרעים
 וכדי להאפיל על קלקלתי לפני המקום
 ברוך-הוא, אני מעמיד את פני פני-תם,
 כלומר: לא להם נתכונתי אלא לסוסי
 נתכונתי... מצליף שומי על גב של אותו
 העלוב ומרזי ואומר: הוי, פגרי! הוי,
 הוי נבלתי!
 ערמה זו בעצמה יפה היא, אלא שדעתי
 לא נתקררה בה הפעם. מאד מאד נצטער-
 תי על זה שהרתורים מעין אלו היו
 עולים בלבי ביום צום זה, שאנו צרי-
 כים לבכות על צרותיהם הגדולות של

כות על החרכן ועל הצרות הגדולות,
 שמצאו את בני ישראל. שפעת קלגסין
 של נבוכדנאצר נכנסו לירושלים והחרו-
 ביה... הריני מעמיד פנים של תחנונים
 מתאנח ואומר הסליחות הקבועות ליום
 חמר הזה בקול בוכים, וקול בכיתי הולך
 ותזק כשאני מגיע לאותו פזמון הקורע
 לב בדבריו המרים האלו:
 והשפיפון
 מצפון
 כשבלת שפפני;
 ותציר
 שלח יד
 ותצפיר והשעיר.
 יהודי, מכיון שהוא שופך שיהו ואז-
 מר פזמון, כסבור הוא שעשה כל מה שב-
 ידו, ודעתו נחה, כתינוק זה לאחר של-
 קה מוחה דמעתו ושותק. אני מסב לי על
 דוכני, מחליק את זקני בנחת ואומר:
 „רבוננו של עולם! אני עשיתי את שלי
 ויצאתי ידי חובתי; עכשיו אין הדבר
 תלוי אלא בך. הראני נא חסדיך, אב
 רחום וצדיק!“ — „הידא, שא נא רגליך
 ולך, במחלת כבודך!“ אומר אני לסוסי
 בפה רך, מפיוסו בלבי על שהייתי מולזל
 בו מתחלה וקורא אותו נבלה. והעלוב
 הזה כורע על רגליו הקדומות, מחוה
 קדה וכובש ראשו בקרקע ומתאנח, כאלו
 הוא אומר: „אדוני! ומספוא מה תהא
 עליו?“ — חייך שפקח אתה! אומר אני
 ומרמו לו בתוך כך שהוא רשאי לקום
 ולעמוד על רגליו. לא להנם נאמר: „ציון
 כך כל בהמה ועוף חכמו!“ כלומר, אפיו-
 לו בהמותיך, כנסת ישראל, פקחות הן.
 אבל אין זה מגוף הענין. מתוך אמירה
 זו באתי להרהר שוב בכנסת ישראל, על
 חכמתה ודעתה ומנהגיה, על אותן חבר-
 יות הישנות שבתוכה ועל חיע מעמדה,
 המקום ירחם עליה. ראשו מתגודד אילך
 אילך, הרהורי מתבלבלים, וכשפיפון נד-
 מה לי — נבוכדנאצר וסיעתו, ומכות
 וכחלומות, ומלחמה כבדה, הכנופאי מקר-
 קרת קירות ומשברת דלתות וחלונות.
 יהודים קצתם לבושו מליתות וקצתם

בני ישראל ולגוד להם — שפעת קלגסין
 של נבוכדנאצר הרשע הרי נכנסו לעיר
 קדשנו וכל מתמדינו היו לתרבה... הרינו
 מעמיד פנים עצובים, מתאנח בחסידות
 ואומר אותן הסליחות הקבועות ליום מר
 זה בתחנונים ובקול בוכים, וקול בכיתי
 הולך ותזק ביותר באותו פזמון שמרגיז
 לבכות בדבריו המרים האלו:
 והשפיפון
 מצפון
 כשבלת שפפני
 ותציר
 שלח יד
 ותצפיר והשעיר.
 יהודי, מכיון שהוא שופך שיהו לפ-
 ני המקום ואומר לפניו פזמון, כסבור
 הוא שעשה כל מה שבדוד, ודעתו נחה
 ומתישבת עליו, כתינוק זה לאחר שלקה
 מוחה דמעתו ושותק. מיסב אני על
 דוכני ומחליק לי את זקני בנחת-רוח
 כאומר: רבוננו של עולם! אני עשיתי
 את שלי ויצאתי ידי חובתי; עכשיו
 אין הדבר תלוי אלא בך. עורה נא, חת-
 עורר נא והראני חסדיך, אב רחום וצ-
 דיך! — „הידא, בתמתו הרומה פעמך
 ולך נא ונא, במחלת כבודך!“ אומר אני
 לסוסי בפה רך, מפיוסו על שהייתי מזל-
 זל בו מתחלה וקורא לו „נבלה“. והעלוב
 הזה מחוה לי קידה, כורע על רגליו הק-
 דומות וכובש ראשו בקרקע ומתאנח, כא-
 לו הוא אומר: „אדוני! ומספוא מה תהא
 עליו?“ — חייך שפקח אתה — אומר אני,
 ומרמו לו בשוט שהוא רשאי לקום ולע-
 מוד על רגליו. — לא להנם נאמר: „ציון,
 כך כל בהמה ועוף חכמו!“ כלומר, אפיו-
 לו בהמותיך, כנסת ישראל, פקחות
 הן... אבל אין זה מעניני. ומתוך אמירה
 זו באתי לדיי הרהור בכנסת ישראל, על
 חכמתה ודעתה ומנהגיה, על אותן חב-
 ריות היפות שבתוכה ועל רוע מעמדה,
 המקום ירחם עליה. ראשי התחיל מת-
 נדנד אילך ואילך, מחשבות לבי מתבלבלות,
 וכשפיפון נראה לי בדמיוני — נבוכד-
 נאצר וסיעתו פורעי פרעות בישראל,

מעוניי הכולות של סחורה וסמרטוטין כש-
 תדלים בכל כחם, שואגים, "הושע נא!"
 ורצוים... נושא אני את רגלי, נוטל מקל
 בידו, מתגבר קופץ — ומשתתח מלא
 קומתי על גבי קרקע.
 דומה שהתפתני שיבה, לא עליכם, בתוך
 תפילתי, רואה אני והנה עגלתי עומדת
 בתוך שלולית. באחד מאופניה האחרו-
 נים נתונה סדנא של עגלה אחרת, וסו-
 סי, רגלו האחת מתוחק לעבותות העגלה,
 עומד לאנחות ובצרה גדולה הוא. מת-
 חת העגלה השנית קלות נמרצות בלשון
 יהודית עולות ובאות על ראשי וגניחה
 ושעול כאחת נשמע משם אי — מתר-
 הר אני בלבי — יהודי! אם כן למיחש
 לא מבני... ואני קופץ ובה לשם מלא
 חמת! תחת העגלה מפרפר איש יהודי
 סבך בשלית ותפילין, הרצועות והשוט
 כרוכים יחד, מפרנס ומשתדל בכל כחו
 לצאת מן המצר. אני צועק: האיך! —
 והוא: האיך והאיך! — אני נותן כל
 הלומותי הרעים שחלמתי — עליו, והוא
 חוזר ונותנם עלי, ואין אחד רואה פני
 חברו, אני לוי יהודי, כיצד הוא ישן
 בתוך תפלתו? והוא לוי כיצד מתנמנם
 יהודי? אני מקלל באביו, והוא באבי
 ובאמו. אני חובט את סוסו שלו, והוא
 מתיר עצמו מאסוריו, עומד וחובט את
 סוסי שלי, הסוסים מתנשאים ועומדים
 קוממויות, ואנו כועסים ומתקפצים, הש-
 תערנו כתרנגולין, מתכוננים להחזיק זה
 בפאותיו של זה. שעה קלה היונו עומ-
 דים שותקים ומסתכלים אחד בפני חב-
 רי. אמנם מה נהדר היה מראה משונה
 תן שני גבורי ישראל במליותיהם ותפ-
 ליהם ^{העולם} ^{העולם} נזעמים בשדה, מזומנים
 להיות סוסרים אחד בלחיו של חברו...
 אשרי העין ראתה אלה! עוד רגע וקבות
 לחי מתהגשות ובאות, פתאום נרתעו
 לאחורינו תוהים ומשתאים וקריאה נז-
 רקה מפי שנינו! בבת אחת: אוי ר' אל-
 תר!... אוי, אוי, ר' מענדעלי!...
 אלתר יקנה"ז הוא יהודי שמן ומפומם
 וברסו עבה פניו טובעים בים של שערות

משברי דלתות והלונות וכקרקר' קיר.
 מהומה ומכוסה ומבוכה. יהודים, קצתם
 לבושי מליו וקצתם מעוניי הכולות של
 סחורה, סמרטוטין ובלואי בגדים, או-
 רים תלציהם, שואגים, "הושע נא!" ור-
 צים... ואני נושא את רגלי. מתגבר כארי
 קופץ — ומשתתח מלא קומתי על גבי
 הקרקע.
 דומה שהתפתני השנה, לא עליכם, וי-
 שיתי באמצע תפילתי. רואה אני והנה
 עגלתי בתוך אמת-המים, ובאחד מאופניה
 האחרונים נתונה סדנא של עגלה אחרת.
 סוסי, רגלו האחת עומדת מתוחק לעבותות
 העגלה והוא ממושך, דחוק ולחויק ורע
 רע לו. ומאיך גיסא קללות נמרצות עו-
 לות ובאות לי בלשון יהודית וגניחה
 ושעול כאחת נשמע משם. יהודי אתה! —
 אומר אני בלבי — אם כן למיחש לא
 מבני... ומיד אני קופץ ובה לשם מלא
 חמה. והנה איש יהודי סבך בשלית ות-
 פליו מפרפר לפני תחת העגלה. הרצועות
 והשוט כרוכים יחד. והוא מפרנס ומש-
 תלל בכל כחו לצאת מן המצר. אני לתהא
 וצועק עליו: האיך! והוא משיבני בקול:
 האיך והאיך! — אני משלח בני חרוץ
 אפי וכל הלומותי הרעים שחלמתי, והוא
 חוזר ומשתחם בי ואין אחד מאתנו רו-
 אה את פני חברו. אני לוי יהודי, איך
 אינו בוש וישן בתוך תפלתו? והוא לוי:
 יהודי, איך אין מורא שמים עליו והוא
 מתנמנם? אני מקללו באביו, והוא —
 באבי ובאמו. אני חובט את סוסו, והוא
 מתיר עצמו מאסוריו ועומד וחובט את
 סוסי. הסוסים מתהוללים ומזדקפים קו-
 ממויות, ואנו כועסים ומשתערים זה אל
 זה כתרנגולים ומתכוננים להחזיק זה
 בפאותיו של זה. שעה קלה היונו עומ-
 דים שותקים ומסתכלים אחד בפני חב-
 רי. אמנם מה נהדר היה מראה זה! שני
 גבורי ישראל במליותיהם ותפליהם עומ-
 דים בשדה וזעפים ונזעפים ומזומנים
 להיות סוסרים אחד בלחיו של חברו...
 אשרי עין ראתה אלה! עוד רגע ומכות-
 לחי מתהגשות לבוא, — ופתאום נרתעו

צהובות ועכורות שיש בהן להספיק פאוח
 זקן ושפם גם לו לעצמו וגם לכמה יהו-
 דים אחרים. בתוך ים של שערות זה
 עולה כדמות אי — חוטם רחב וגדול,
 חתיכה הראויה להתכבד. רוב ימות הש-
 נה הוא סתום ובטל מעבודתו, חוץ משעה
 זו משתנה, כגון בפרוס הג הפסח. זמן
 הפשרת שלגים, ובעליו נוטלו בחמש אצ-
 בעותיו ומעבירו. באותה שעה החוטם
 חוקע כשופר תקיעות גדולות וכל העיר
 בשלון תהום מקולו. והוא והברבורים
 המזומנים ליום טוב כלם כאחד נותנים
 זמירות בעיר. כל אנשי המקום תוהים
 ומשתוממים והכל כגוישים לו מנחת
 טובק'ה להריות בה ומברכים אותו:
 אסותאל! — ובכלל, וסתם של חוטמי יש-
 ראל בעירות הקטנות חל באותם הימים.
 ודאי אין דבר בהםם ויש פ עם לזה...
 אבל אין זה מגוף הענין. אלתר יקנה"ז
 איש בשלון ומוכר ספרים הוא, מכירי
 מימים רבים, והוא בריה בפני עצמו,
 לא חכים ביותר ולא מרבה שיחה. פניו
 זועפים תמיד כאלו הוא כועס על כל
 העולם, אף על פי שאינו אדם רע בטב-
 עו.
 אחריו שאלת שלום כשני הצדדים, אנו
 מתחילים, בדרך היהודים, לתהות איש
 על קנקן חברו.
 — לאן יהודי? מתחיל אני ובודק
 באלתר.
 — לאן היהודי הולך? עש... משיבני
 אלתר דרך שאלת, כמנהג ישראל שלא
 להשיב כהלכה, לפסור חברו במה-בכך
 וללמוד סתום ברמזיה — כל אותם דק-
 דוקי חכמה התלוים במלאכת הבדיקה.
 היהודי הולך אל תוך האדמה הולך הי-
 הודי...
 — ור' מענדעלי לאן? — חוזר אף
 הוא ובודקני.
 — לשם! למקום שדרכי לעבור שם
 תדיר בזמן הזה.
 — מבין אני כדעתי, "לשם" זה שם-
 עלתו אומר, היכן הוא. ודאי לכסלון
 הוא, מקום זה שגם אני הולך עתה

לאחורינו ושנינו בבת-אחת קוראים ותו-
 הים ומשתאים:
 — אוי, ר' אלתר!
 — אוי, או, ר' מנדליו!
 אלתר יקנה"ז הוא יהודי מסורבל
 בכשר ומפומם וברסו עבה. פניו טובעים
 בים של שערות צהובות ועכורות, שיש
 בהם כדי להספיק פאות וזקן ושפם גם
 לו לעצמו וגם לכמה וכמה יהודים. בתוך
 ים של שערות זה עולה כמין אי חוטם
 רחב ועב, חתיכה הראויה להתכבד בת,
 שרוב ימות השנה הוא סתום ובטל מע-
 בודה. ובשניו וסת, כגון בפרוס הג הפ-
 סח, זמן הפשרת שלגים, ובעליו נוטלו
 בכפו, שוקד עליו וגורפו, הוא משמיע
 כשופר תקיעות גדולות ויחד עם חבר-
 בורים, המזומנים ליום-טוב, נותן זמי-
 רות באותה שעה — וכל העיר בשלון
 הומה. אנשי המקום מגוישים לו מנחת
 מאבק'ה להריות בה ומברכים אותו ואוב-
 רים: אסותאל! אסותאל! — אלתר יקנה"ז
 איש בשלון ומוכר ספרים הוא, מכירי
 מימים רבים. לא חכים ביותר ולא איש
 דברים, והוא בריה בפני עצמו, פניו
 זועפים תמיד כאלו הוא כועס על כל
 העולם כולו, אף על פי שאינו רע בטיבו.
 לאחר שאילת-שלום אנו מתחילים, כד-
 רך היהודים, לתהות איש על קנקנו של
 חברו.
 — לאן הולך יהודי? — שואל אני
 ובודק את אלתר.
 — לאן יהודי הולך? — עש... חוזר
 אלתר על דבריו כמנהג ישראל, מאינו
 משיב כהלכה תשובה ופוסר את עצמו
 בעקימת שפתים ובאמירת, "עש", כל או-
 תן הערמומיות שבבדיקה וכוננותיה הת-
 לויות בה — היהודי הולך אל אשר
 נשאו הרוח!... ורבי מנדליו לאן הוא
 הולך?
 — לשם!... למקום זה, שאני הולך
 ובא לשם כדרכי באלו הימים ובזמן
 הזה.
 — ידעתי, רבי מנדליו, ידעתי! לכסלון
 אתה הולך, למקום זה, שאני אף אני הו-

לשם, — אומר אלתר במרירות, דואג ומיצר שלא אקפח על ידי זה פרנסתו חלילה — אבל מפני מה ר' מענדעלי בא עכשיו מן הצד בקפנדריא ואינו נו- סע לשם בדרך הכבושה?

— כן נזדמן לי עכשיו. ולא קשוא. זה כמה ימים שלא עברתי בדרך זו. ור' אלתר מה ראה שנפנה לצדדים ועקס את הדרך? — תזרזר אני ובודקו. — מאין בא יהודי?

— מאין יהודי בא? מכל הרהות שבעולם!... מן אותו הירוד הנאה, מן ירמוליניק, ומה שמה וזכרה.

עד שאלתר מקלל את ירמוליניק ואת הירוד שלה וקרונות של ערלים באים, גוערים מרחוק בנופה, למה עומדים ומעכבים את הדרך על העוברים. וכיון שהגיעו למקומנו וראו אותנו מעוטפים בציצית ותפלין בראשנו ורצועות כרו- כות ותלויות בנו — מיד הרימו את קו- לם, מללגים עלינו ואומרים: — ראו נא אותן הבריות הופות, התכשיטים האלו, תפח רוהם של אביהם ואמם! תוי, פנו מקום, יהודים מצויצים!

ומיד היינו מזדרזים ובאנו לעגלו- תינו. והערלים, אף על פי שלא מכני ישראל הם, מכל מקום מעיד אני עליהם שעמדו לנו בשעת הדקנו, ובזכות דחי- פתם יצאו עגלותינו מן השלולית בש- לום. ואלמלא הם, מי יודע כמה היינו מטפלים בהוצאת העגלות מן הטימ, ולא עוד אלא שגם מליותינו היו מתמרטטות; כי, באמת, מה אנו מה כחנו? אבל בכה ידחה ושל בני עשן המלאכה נעשית יפת. הם היו דוחפים כדבעי, ומדחיתם היה נכר שהידיים ידו עשו, אבל אנו, להבדיל, אין לנו אלא הקול קול יעקב; כלומר, היינו מנשמים וגונחים ונראים כדוחפים... אבל אין זה מגוף הענין. כשנתפנה הדרך הלכו בני חם אלה לדרך, הופכים פרצופיהם אלי-

לך עכשו — אומר אלתר, מעקס חוט- מו כמתוירא מפני הסגת-גבול, שלא אק- פח פרנסתו — אבל למה אתה בא עכ- שיו, רבי מנדלי, בדרך עקלתון, מן הצד, ולא בדרך הכבושה?

— השעה הצרונתני לכך. זה כמה שלא עברתי בדרך זו. ורבי אלתר מה ראה שנפנה לצדדים ועקס את הדרך? מאין יהודי בא?

— מאין יהודי בא? יהודי הלואי שלא היה הולך ולא בא!... מאותו הירוד הנאה אני בא, מעיר ירמוליניק, ימח שמה וזכרה.

ועד שאלתר מקלל את ירמוליניק ואת הירוד עם וקרונות של אכרים באים נג- דנו, והם תוהים בעגלותינו למה הן עומדות ומעכבות את הדרך על העוברים. וכיון שהגיעו למקומנו וראו אותנו מעוטפים בשלית ובציצית ותפלין עם רצועות בראשנו ועל ידינו — מיד הרימו את קולם, מללגים עלינו ואומ- רים:

— ראו נא אותם, את הבריות-היפות הללו! תפח רוהם של אביהם ואמם! הוי, פנו מקום, יהודים מצויצים!

ומיד היינו מזדרזים ובאנו להסיע את עגלותינו. והערלים, אף על פי שלא מכני ישראל הם, כעיד אני עליהם שקיימו בנו מצות „עוזב תעזוב" ועמדו לנו בש- עת הדקנו, ובזכות דחיפתם החזקה יצאו עגלותינו מן אמת-המים בשלום. ואלמלא הם, מי יודע כמה היינו מטפלים בהו- צאת העגלות, ואפשר שלא תועלנו כלום, קפוטותינו נתלכלכו בטיש ושליותינו היו מתמרטטות, שהרי באמת, מה אנו ומה זכנו כחנו? אבל בכה ידחה של בני עשו המלאכה נעשית יפת. הם היו דוח- פים כדבעי, ומדחיתם היה נכר, שה- ידיים ידו עשו. אבל אנו, להבדיל, אין כחנו אלא בפה — הקול קול יעקב; וכשהיו הם דוחפים היינו אומ- רים: דחפו הטיב, היטב דחפו, מפני שה- קול יפת לדחיפה — ואנו בעצמנו היו- נו גונחים ומפרפרים בכל אברי גופנו

נו, מלעיבים ומלעיגים בנו, שאנו משמ- שים בבגדי כהונה בשעת שפול עם סו- סינו ועובדים את הבורא במקל וברצו- עה, קצתם מראים עלונו בכנף בגדים מקופלת בידם כדמות אזן הזור להרעי- מנו. אלתר לא היה מקפיד על כך. כלום אלו אף הן בריות כביכול — אומר אלתר בעקימה זו שיש בה במול גבור — מה הם שנתביש מפניהם?... ואני — עקיצת עקרב היה לי לגלוגם זה. אי שמים! חלעג למה? למה ולמה?

ונראים כדוחפים... אבל אין זה מעני- ינו. כשנתפנה הדרך הלכו להם בני חם אלא לדרך, הופכים פרצופיהם אלינו, מלעיבים ומלעיגים בנו, שאנו מטפלים בסוסינו בבגדי כהונה ועובדים את הבו- רא במקל וברצועה... קצתם מקפלים כנף בגדם כדמות אוזן-חזיר ומושומים או- תה לנגד פנינו כדי להכעיסנו. אלתר לא היה חושש להם, מבטלם בלבו ואמר: מי נותן דעתו על פראי אדם אלה ומה הם שנתביש מפניהם?... ואני — עקיצת עקרב היה לי לעגם עלינו. אי שמים! חלעג למה? למה ולמה?...

מפנקסו של מבקר

1-
„הרהר והמציאות" למ. בוכר

א.

בעברית של עצמו — פנים חדשות הוא מ. בוכר; וודאי הוא, שבעל- יכולת ביטוי כמוהו — ידע להביע וגם הביע את כל מלוא אישיותו בגרמנית; ואעפ"כ אין ספק, כי בעבריתו הוא מגלה משהו שלא היה מגלהו לעולם שלא בלשון זאת; והלא אפשר לומר, כי מתחלתו נועד לכתוב עברית ורק גורל-חורג, עשה מה שעשה; ואינו מתכוון להגיד, כמוכן, כי עברית זו של מ. בוכר כבר טבעית היא לו. ואעפ"כ — על אותות המאבק עמה, הטבעיים בה, יש כאן משהו שלם, מותאם וממוזג עם התוכן, עם הלך-הרוח ועם המקור הנפשי; ובדברי אלה אני רוצה לכלול גם את ספרו העברי השני — „תורת הנביאים", שיצא לאור ע"י „מוסד ביאלוק".

ב.

עוד יש בוודאי יהודים לא מעטים, המוסיפים לראות את העולם, לא כל שכן את העולם היהודי, וראייתם פותחת מן התנ"ך, אלא שהיא גם ננעלת בו, משום שראייתם זאת אינה בחינת בחירה חפשית; לא כן מ. בוכר, הוא — מן המעטים שהשקפת-עולמו עברית גזעית, גם דתית מבהינה עצמאית, אבל מתוך בחירה מפורשת, כי על-כן ראייתו פותחת בתנ"ך, חורגת ממנו, רואה ומיטיבה לראות גם אחרת, ואעפ"כ היא תוזרת למקורה, שנבחר ועמד בכסיון שאין אחריו ולא- כלום, והמסקנה שבה להנחה הראשונה; רק דרך משל, כמוכן, אפשר לנסח את